

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 5Nc/1/2019
Identifikačné číslo spisu: 4118212862
Dátum vydania rozhodnutia: 25.07.2019
Meno a priezvisko: JUDr. Helena Haukvitzová
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2019:4118212862.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky vo veci starostlivosti súdu a maloletého I.D., nar. XX. Z. XXXX, bytom ako matka, zastúpeného kolíznym opatrovníkom Úradom práce sociálnych vecí a rodiny Nitra, so sídlom v Nitre, Štefánikova tr. 88, dieťa rodičov - matky F. Z.D., trvalým pobytom v J., a otca F. G.D., trvalým pobytom v J., o zvýšenie výživného pre maloleté dieťa, a v konaní navrhovateľa Y.D., nar. XX. O. XXXX, trvalým pobytom v J., proti osobe povinnej platiť výživné F. G.D., trvalým pobytom v J., o zvýšenie výživného pre plnoletú osobu, vedenej na Okresnom súde Nitra pod sp. zn. 11P/308/2018, o vylúčení sudcov Krajského súdu v Nitre z prejednávania a rozhodovania vecí vedenej na tomto súde pod sp. zn. 6CoP/23/2019, takto

rozhodol:

Sudkyne Krajského súdu v Nitre Z. n i e s ú v y l ú č e n é z prejednávania a rozhodovania vecí vedenej na tomto súde pod sp. zn. 6CoP/23/2019 (vec Okresného súdu Nitra sp. zn. 11P/308/2018).

Odôvodnenie

1. Otec detí v prebiehajúcom konaní vedenom na Okresnom súde Nitra pod sp. zn. 11P/308/2018 uplatnil námietku zaujatosti (č.l. 174 spisu) „voči odvolaciemu súdu a to Krajskému súdu v Nitre, ktorý by mal byť príslušný na rozhodovanie o mojom odvolaní proti rozsudku Okresného súdu Nitra č.k. 11P/308/2018- 163“ z dôvodu, že otec matky detí je bývalým sudcom Krajského súdu v Nitre, kde má doposiaľ rozsiahle pretrvávajúce priateľské vzťahy s bývalými kolegami. Dôkazom jeho tvrdení preukazujúcich pochybnosti o nestrannosti a nezaujatosti Krajského súdu v Nitre je aj skutočnosť, že na súde prvej inštancie sa na pojednávaní ako verejnosť zúčastnil okrem matky detí aj jej otec Z. O. E., ktorý si dovoľil zasahovať do priebehu pojednávania. Jeho účasť na pojednávaní, ktoré je síce verejné, považuje za neetický spôsob správania sa bývalého sudcu, pre ktorého boli v minulosti vylúčení sudcovia Krajského súdu v Nitre z prejednávania a rozhodovania vecí. Ďalej uviedol, že o dôvodnosti námietky zaujatosti voči odvolaciemu súdu sa dozvedel po doručení rozsudku súdu prvej inštancie od svojej právnej zástupkyne. Mal za to, že za účelom nestranného rozhodovania vo veci je dôvodné, aby o jeho odvolaní rozhodoval iný odvolací súd v Slovenskej republike.

2. Otec detí (syn Y. medzičasom nadobudol plnoletosť) podal námietku zaujatosti voči odvolaciemu

súdu - Krajskému súdu v Nitre, avšak vec náhodným elektronickým výberom napadla do senátu 6CoP v zložení Z.. Sudkyne senátu 6CoP Krajského súdu v Nitre Z. sa k okolnostiam uvádzaných otcom detí v námietke zaujatosti vyjadrili tak, že v konaní vedenom na Okresnom súde Nitra pod sp. zn. 11P/30/2010 Najvyšší súd Slovenskej republiky uznesením z 8. apríla 2010 sp. zn. 2 Nc 6/2010, 2 Nc 7/2010 vylúčil sudcov Krajského súdu v Nitre z prejednávania a rozhodovania vecí. V tom čase sa cítili byť vo veci zaujaté, a to vo vzťahu k matke detí (v tom čase bola zamestnankyňou Okresného súdu Nitra), ako aj jej otcovi, ktorý bol ich kolegom. Od uvedenej doby uplynula doba viac ako deväť rokov. Vo veci sa necítia byť zaujaté, matka detí už nie je zamestnankyňou Okresného súdu Nitra, neudržiavajú s ňou žiadny kontakt, nestretávajú sa. Starému otcovi detí Z.. O. E. dňom 30. júna 2015 zanikla funkcia sudcu, od tohto obdobia sa s ním stretli iba ojedinele pri spoločenských príležitostiach (jubilejné oslavy kolegov, na ktoré bol aj on ako bývalý kolega pozvaný) alebo náhodne v meste Nitra. Ich vzťah k matke detí a bývalému kolegovi Z.. O. E. t.č. nie je takej intenzity, ktorý by bol spôsobilý vyvolať oprávnené pochybnosti o ich nezaujatosti pri rozhodovaní vo veci.

3. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej aj „najvyšší súd“) ako súd nadriadený Krajskému súdu v Nitre [§ 54 ods. 2 zákona č. 160/2015 Z.z. Civilný sporový poriadok (ďalej len „CSP“)] posudzoval opodstatnenosť otcom detí tvrdenej možnosti vzniku pochybnosti o nezaujatosti sudcov senátu 6CoP Krajského súdu v Nitre z aspektu existencie dôvodov uvedených v § 49 ods. 1 CSP, pre ktoré je sudca z prejednávania a rozhodovania vecí vylúčený.

4. Podľa § 2 ods. 1 zákona č. 161/2015 Z.z. Civilného mimosporového poriadku, na konania podľa tohto zákona sa použijú ustanovenia Civilného sporového poriadku, ak tento zákon neustanovuje inak.

5. V zmysle § 49 ods. 1 CSP je sudca vylúčený z prejednávania a rozhodovania sporu, ak so zreteľom na jeho pomer k sporu, k stranám, ich zástupcom alebo osobám zúčastneným na konaní možno mať odôvodnené pochybnosti o jeho nezaujatosti.

6. Účelom citovaného ustanovenia je prispieť k nestrannému prejednaní sporu (veci), k nezaujatému prístupu k stranám, resp. účastníkom, ich zástupcom a osobám zúčastneným na konaní; zámerom je tiež predísť možnosti neobjektívneho rozhodovania. Cieľu sledovanému uvedeným ustanovením zodpovedá aj právna úprava skutočností, ktorá je z hľadiska vylúčenia sudcu považovaná za právne relevantnú. Je ňou existencia určitého právne významného vzťahu sudcu, a to: a/ k sporu (veci), v rámci ktorého vzťahu by mal sudca svoj konkrétny záujem na určitom spôsobe skončenia konania a rozhodnutia sporu alebo konania, b/ k stranám sporu (účastníkom konania), ktorý by bol založený na príbuzenskom alebo rýdzo osobnom (pozitívnom alebo negatívnom) pomere k nim, c/ k zástupcom strán sporu, ktorý by bol založený na pomere vykazujúcom znaky vzťahu uvedeného pod bodom b/, alebo d/ k osobám zúčastneným na konaní.

7. Citované zákonné ustanovenie predpokladá taký vzťah vlastného záujmu sudcu na prejednanom spore (veci) alebo taký jeho osobný vzťah k stranám sporu (účastníkom konania), ich zástupcom alebo osobám zúčastneným na konaní, ktorý by pri všetkej nožnej snahe o správnosť rozhodnutia ovplyvnil jeho objektívny pohľad na spor a v konečnom dôsledku by mohol viesť k vydaniu nezákonného rozhodnutia.

8. Súčasťou práva na spravodlivý proces (čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd) je garancia toho, aby vo veci rozhodoval nezávislý a nestranný sudca. Ústavná úprava práva na spravodlivý proces (čl. 46 Ústavy Slovenskej republiky) zároveň na druhej strane zaručuje aj právo na to, aby právna vec strany sporu nebola odňatá zákonnému sudcovi, ktorý bol určený podľa zákonných pravidiel príslušnosti súdov (čl. 48 Ústavy Slovenskej republiky). V zásade teda platí, že v určitej právnej veci by mal rozhodovať nezávislý a nestranný sudca vecne a miestne príslušného súdu, určený rozvrhom práce príslušného súdu a tento tzv. zákonný sudca by sa už v ďalšom priebehu konania nemal meniť. Výnimku z ústavnej zásady nezmeniteľnosti zákonného sudcu predstavuje inštitút vylúčenia sudcu z rozhodovania, ktorý zákonom predpokladaným postupom a zo zákonom predpokladaných dôvodov pripúšťa, aby zákonný sudca bol vylúčený z ďalšieho rozhodovania. Zámer, ktorý tu umožňuje

prelomíť ústavnú zásadu nezmeniteľnosti zákonného sudcu, spočíva v zmarení hroziaceho rizika, že by v spore mohol rozhodovať zaujatý a nie nestranný sudca. Nestrannosť sa spravidla chápe ako neprítomnosť predsudku (zaujatosti) a straníckosti (nadŕžania určitej procesnej strane).

9. Sudcu možno vylúčiť z prejednávania a rozhodovania buď na základe oznámenia sudcu (§ 50 CSP) alebo na návrh strany (§ 52 CSP). Obsahom práva na prerokovanie sporu (veci) pred nestranným súdom nie je povinnosť súdu vyhovieť každému návrhu oprávnených osôb a vždy vylúčiť sudcu z ďalšieho prerokovania a rozhodovania sporu (veci) pre zaujatosť. Obsahom základného práva na prerokovanie sporu nestranným súdom je len povinnosť súdu prerokovať každý návrh oprávnenej osoby na vylúčenie sudcu z ďalšieho prejednávania a rozhodnutia sporu (veci) pre zaujatosť a rozhodnúť o ňom (I. ÚS 73/97, I. ÚS 27/98, II. ÚS 121/03).

10. Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) pri riešení otázky nestrannosti sudcu vychádza z toho, že okrem nezávislosti sudcu je potrebné brať zreteľ aj na ďalšie aspekty subjektívneho a objektívneho charakteru. Tieto aspekty nestrannosti rozlíšil aj pri svojom rozhodovaní (pozri napríklad Piersack proti Belgicku). Subjektívna stránka nestrannosti sudcu sa týka jeho osobných prejavov vo vzťahu ku konkrétnemu prípadu a k stranám sporu, prípadne k ich zástupcom. Významné z tohto hľadiska je, čo si sudca myslel pro foro interno.

Pri subjektívnej nestrannosti sa vychádza z prezumpcie nestrannosti, až kým nie je preukázaný opak. Na preukázanie nedostatku subjektívnej nestrannosti vyžaduje judikatúra ESLP dôkaz

o skutočnej zaujatosti (pozri napríklad Hauschildt proti Dánsku). Rozhodujúce nie je však (subjektívne) stanovisko sudcu, alebo presvedčenie subjektu uplatňujúceho námietku zaujatosti, ale existencia objektívnych skutočností, so zreteľom na ktoré môžu vzniknúť pochybnosti o nestrannosti sudcu. Objektívna nestrannosť sa neposudzuje podľa subjektívneho stanoviska sudcu, či subjektu (spravidla strany sporu, resp. účastníka konania) uplatňujúceho námietku zaujatosti, ale podľa objektívnych symptómov. Práve tu sa uplatňuje tzv. teória zdania nezaujatosti [porovnaj tézu, že spravodlivosť nielenže musí byť poskytovaná, ale musí sa tiež javiť, že je poskytovaná („Justice must not only be done, it must also be seen to be done“)]. Nestačí, že sudca je subjektívne nestranný, ale musí sa ako taký aj objektívne javiť (Delcourt proti Belgicku). Objektívny aspekt nestrannosti je založený na vonkajších inštitucionálnych, organizačných a procesných prejavoch sudcu a jeho vzťahu k prejednávanej veci a k stranám sporu, resp. aj k ich zástupcom. Posúdenie nestrannosti sudcu nespočíva len v hodnotení subjektívneho pocitu sudcu, či sa cíti, resp. necíti byť zaujatý, ale aj v objektívnej úvahe, či možno usudzovať, že by sudca zaujatý mohol byť. Rozhodujúcim prvkom v otázke rozhodovania o zaujatosti, resp. nezaujatosti zákonného sudcu je to, či obava je objektívne oprávnená. Treba rozhodnúť v každom jednotlivom prípade, či povaha a stupeň vzťahu sú také, že prezrádzajú nedostatok nestrannosti súdu (Pullar proti Spojenému kráľovstvu), teda či je tu relevantná obava z nedostatku nezaujatosti. Relevantnou je len taká obava z nedostatku nestrannosti, ktorá sa zakladá na objektívnych, konkrétnych a dostatočne závažných skutočnostiach. Objektívnu nestrannosť nemožno chápať tak, že čokoľvek, čo môže vrhnúť čo aj len tieň pochybnosti na nestrannosť sudcu, ho automaticky vylučuje ako sudcu nestranného.

11. Existencia oprávnených pochybností závisí vždy od posúdenia konkrétnych okolností prípadu a podľa objektívneho kritéria sa musí rozhodnúť, či (úplne odhliadnúc od osobného správania sa sudcu) existujú preukázateľne skutočnosti, ktoré môžu spôsobiť vznik pochybností o nestrannosti sudcu (pozri tiež Fey proti Rakúsku). Pri rozhodovaní, či je daný oprávnený dôvod na obavu, že konkrétny sudca je nestranný, je stanovisko osoby oprávnenej namietat zaujatosť dôležité, ale nie rozhodujúce; určujúce je to, či sa môže táto obava považovať objektívne za oprávnenú.

12. Z uvedenej judikatúry ESLP a Ústavného súdu Slovenskej republiky možno vyvodíť, že subjektívne hľadisko sudcovskej nestrannosti sa musí podriaďovať prísnejšiemu kritériu objektívnej nestrannosti. Za objektívne však nemožno považovať to, ako sa nestrannosť sudcu len subjektívne niekomu javí, ale to, či reálne existujú okolnosti objektívnej povahy, ktoré by mohli viesť k legitímnym pochybnostiam o tom, že sudca určitým, nie nezaujatým vzťahom k sporu disponuje. Aj pri zohľadnení teórie zdania môže byť sudca vylúčený z prejednávania a rozhodovania sporu iba v prípade, keď je celkom zjavné, že jeho vzťah

k sporu, stranám sporu (účastníkom konania) alebo ich zástupcom dosahuje taký charakter a intenzitu, že aj napriek zákonom ustanovenej povinnosti nebude môcť rozhodovať „sine ira et studio“, teda nezávisle a nestranné (porovnaj napr. I. ÚS 332/08).

13. O nestrannosť musí dbať predovšetkým sudca sám. Pri výkone súdnictva má zachovať vecný prístup za každých okolností. Svojim správaním má dbať na to, aby jeho nestrannosť nebola dôvodne spochybňovaná. Musí mať dostatok schopností ovládať svoje konanie aj sféru svojich vnútorných pocitov. Súčasťou vecného prístupu sudcu k prejednávaniu sporu a k stranám sporu je napr. aj schopnosť sudcu vyrovnávať sa vnútorne s prípadnými námietkami strán v priebehu i mimo konania, ako aj s eventuálnou kritikou jeho konania, ktorá môže mať rozmanitú podobu (porovnaj R 47/1998). Pokiaľ by sudca (mimo iného) takúto schopnosť nemal, spochybňovalo by to jeho spôsobilosť vykonávať funkciu sudcu. Treba pripomenúť, že nezávislosť s nestrannosťou a odbornosťou (kvalifikáciou) sudcu sú podmienkami kvalitného rozhodovania a jeho predvídateľnosti a sledujú tak význam riadneho naplnenia (poskytovania) spravodlivosti.

14. V danom prípade je námietka zaujatosti Krajského súdu v Nitre (sudcov) odôvodňovaná tým, že otec matky detí je bývalým sudcom Krajského súdu v Nitre, kde má doposiaľ pretrvávajúce priateľské vzťahy s bývalými kolegami, a ďalej, že aj v predchádzajúcom konaní boli sudcovia Krajského súdu v Nitre vylúčení z prejednávania a rozhodovania sporu a vec bola prikázaná na prejednanie a rozhodnutie Krajskému súdu v Banskej Bystrici.

15. Z vyjadrenia zákonných sudkýň senátu 6CoP Krajského súdu v Nitre vyplýva, že tieto sudkyne sa subjektívne necítia byť zaujaté. Najvyšší súd následne posúdil aj objektívne aspekty nestrannosti namietaných sudkýň. V tejto súvislosti najvyšší súd zdôrazňuje opäť už raz vyslovené v uznesení zo 6. decembra 2017 sp. zn. 6 Nc 4/2014, že v prípade kolegiálnych, resp. profesionálnych vzťahov medzi sudcami chýba objektívny základ na konštatovanie zaujatosti, pretože vzájomné vzťahy medzi sudcami sú založené na profesionalite a kolegiálnosti. Ak by z takéhoto základu bol vyvodzovaný opačný záver, takéto posudzovanie by znamenalo, že výlučne pracovný a kolegiálny vzťah medzi sudcami vo všeobecnosti prezumuje porušovanie sudcovských povinností a zásad sudcovskej etiky. Ak rámec vzájomných vzťahov sudcov neprekročí hranicu profesionálnosti a kolegiálnosti, nemožno mať bez ďalšieho pochybnosti o ich nezaujatosti. Až v prípade, že by vzájomný vzťah sudcov prerástol cez rýdzo profesionálny rámec výkonu funkcie sudcu a nadobudol charakter bližšieho osobného vzťahu, išlo by o dôvod pre vylúčenie sudcu z prejednávania a rozhodovania sporu (viď napríklad rozhodnutia sp. zn. 1 Nc 40/2014, 2 Nc 8/2015, 3 Nc 4/2016, 4 Nc 6/2015, 5 Nc 1/2015, 7 Nc 53/2013, 8 Nc 39/2014). Vzťahy medzi sudcami, ktoré však bežný pracovný a kolegiálny rámec neprekračujú, nemajú teda samé osebe povahu dôvodov vylučujúcich sudcu z prejednávania a rozhodovania veci. V konaní preto bez ďalšieho nemožno usudzovať o existencii dôvodov majúcich vyvolávať pochybnosť o zaujatosti nielen zákonných sudkýň odvolacieho súdu, ale aj všetkých sudcov obvodu Krajského súdu v Nitre, pokiaľ ide o ich rýdzo kolegiálny vzťah. Aj ústavný súd zastáva názor, podľa ktorého (len) kolegiálne vzťahy medzi sudcami nemôžu byť dôvodom na spochybnenie ich nestrannosti a na ich vylúčenie z prerokovania veci (viď napríklad IV. ÚS 345/09, IV. ÚS 124/2010, I. ÚS 352/2010).

15.1. K námietkam, že v predchádzajúcom konaní sudcovia Krajského súdu v Nitre boli všetci vylúčení Najvyšším súdom Slovenskej republiky pre možnosť vzniku pochybnosti o ich nezaujatosti vo veci vedenej pod sp. zn. 2 Nc 6/2010, 2 Nc 7/2010 a 1 Nc 33/2010 je potrebné uviesť, že boli všetci vylúčení pre bližšie nešpecifikovaný osobný, priateľský a kolegiálny vzťah, resp. preto, že uviedli, že sa cítia byť zaujatí, a to vo vzťahu k matke detí (v tom čase bola zamestnankyňou Okresného súdu Nitra), ako aj jej otcovi Z. O. E. (predseda senátu a predseda kolégia Krajského súdu v Nitre), ktorý bol ich kolegom. Najvyšší súd je však toho názoru, že argumenty otca detí týkajúce sa pochybnosti o nestrannosti sudcov nie sú zásadné pre rozhodnutie. Iba samotná skutočnosť, že všetci sudcovia boli vylúčení z prejednávania a rozhodovania v iných konaniach vo veciach starostlivosti súdu o maloletých rozhodnutiami nadriadeného súdu, ešte neodôvodňuje vylúčenie zákonných sudcov v konaní sp. zn. 6CoP/23/2019 (vec Okresného súdu Nitra sp. zn. 11P/308/2018). So zreteľom na odstup času [(viac ako deväť rokov), matka detí už na súde nepracuje a jej otec prestal byť sudcom Krajského súdu v Nitre

(funkcia sudcu mu zanikla 30. júna 2015)] nebolo z vyjadrení zákonných sudkýň zjavné, že by ich vzťah naďalej pretrvával, s matkou detí neudržiavajú dlhodobo žiaden kontakt a s jej otcom - bývalým kolegom iba ojedinele pri spoločenských príležitostiach.

16. Vzhľadom na vyššie uvedené skutočnosti dospel najvyšší súd k záveru, že v danom prípade nie sú splnené zákonom vyžadované predpoklady vyplývajúce z ustanovenia § 49 ods. 1 CSP na vylúčenie sudkýň Krajského súdu v Nitre Z. (začlenených rozvrhom práce do senátu 6CoP) z prejednávania a rozhodovania v predmetnej veci. Uplatnenú námietku zaujatosti otcom detí považoval preto najvyšší súd voči sudcom uvedeným vo výroku tohto uznesenia za nedôvodnú; o vylúčení ďalších sudcov Krajského súdu v Nitre v zmysle § 55, veta druhá CSP nerozhodoval.

17. Rozhodnutie o námietke zaujatosti najvyšším súdom však nič nemení na povinnosti okresného súdu, po vrátení mu veci na pokračovanie v konaní, vyrubiť otcovi detí súdny poplatok podľa položky 17a Sadzobníka súdnych poplatkov, ktorý tvorí prílohu zákona

č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o súdnych poplatkoch“) za uplatnenie námietky zaujatosti, a to aj napriek skutočnosti, že konanie vo veciach starostlivosti súdu o maloletých je v zmysle § 4 ods. 1 písm. a/ zákona vecne oslobodené od poplatku. V zmysle § 4 ods. 4 zákona o súdnych poplatkoch sa toto oslobodenie síce vzťahuje aj na poplatky za odvolanie, dovolanie, žalobu na obnovu konania, kasačnú sťažnosť a výkon rozhodnutia alebo exekúcie, avšak na základe rozhodnutia Ústavného súdu Slovenskej republiky z 30. marca 2011 sp. zn. II. ÚS 124/2011 sa oslobodenie nevzťahuje na súdny poplatok za vznesenie námietky zaujatosti, a pri takom úkone možno oslobodenie priznať iba postupom podľa § 254 CSP (v čase rozhodovania ústavným súdom platilo predchádzajúce procesné obdobie ustanovenie § 138 zákona č. 99/1963 Zb. Občianskeho súdneho poriadku), k čomu však v konaní nedošlo.

18. Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.